

Pelle Erobreren – Klassekampen

- Uddrag af bind 3 – Den store kamp

Erik Henningsen, En agitator på Nørre Fælled, 1899

Hvordan kan klassekampen kæmpes?

Der findes mange måder at lave store samfundsomvæltninger på. Krige og voldelige revolutioner er en af måderne, men der har også været mere fredelige og ikke-voldelige kampe, der har skabt forandringer. Tænk bare på det danske demokrati, der siges at være verdens eneste demokrati, der ikke er opstået på baggrund af voldelige handlinger. I slutningen af 1800-tallet i Danmark havde vi den store arbejdsnedlæggelse, der førte til storlockout. Konflikten udspillede sig mellem arbejdere og arbejdsgivere og handlede om uenighed om arbejdstid og løn, men udviklede sig også til mere generelle principper om retten til at organisere sig i fagforeninger. Den 3. bog i *Pelle Erobreren* hedder *Den store kamp* og handler netop om denne konflikt. I dette forløb skal vi primært se på, hvordan Pelle præger resultaterne igennem retorikken.

Introduktion

Her vil være tre eksempler på, hvordan klassekampen bliver udkæmpet i *Pelle Erobreren* 3. del med titlen *Den store kamp*, der refererer til den storstrejke og klassekamp, som arbejderne fører i København i slutningen af 1800-tallet og som slutter med *septemberforliget* i 1899. For Pelle bliver det retorikken og agitationen, der bliver styrken og vejen frem mod forandring, men flere af hans kammerater bruger andre metoder. I denne øvelse skal du derfor se på, hvad de forskellige metoder kan og diskutere, hvad resultatet kunne have været af de andre metoder.

De tre forskellige måder på klassekamp:

1. Gennem Retorikken - agitation
2. Gennem kunsten
3. Gennem volden

1. Klassekampen gennem Retorikken - agitationen

Pelles første tale:

Introduktion til kapitel 9 – uddraget med Pelles første tale

I København bliver Pelle hurtigt en del af det politiske arbejds miljø, da han på egen krop oplever, hvordan underklassen kæmper for at klare dagen og vejen. Han bor i *Arken*, som er en gammel faldefærdig kaserne på Christianshavn, som huser nogle af byens fattigste skæbner. Han føler herigennem en social indignation, som bliver den motivation, der fører ham ind i kampen for retfærdighed. I dette kapitel tager han til et politisk folkemøde i parken for at få lidt adspredelse og fornemme, hvor langt arbejderne er kommet i klassekampen.

Den politiske tale

Pelles tale hører under den genre, som kaldes den politiske tale. Kendetegnene ved den type tale er, at den gerne skal påvirke og overtale tilhørerne om et bestemt politisk budskab eller en bestemt holdning. De appelformer, der bør have mest vægt i en politisk tale er logos og etos, men patos får efterhånden en større og større plads i den politiske retorik.

Det er vigtigt i en politisk tale, at du er bevidst om, at der blandt tilhørerne både er tilhængere og modstandere. Et vigtigt formål er derfor at få overbevist modstanderne og bekræfte tilhængerne. Spørgsmålene tager udgangspunkt i Toulmins argumentationsmodel og Ciceros pentagram.

Øvelser til Pelles første tale

1. Beskriv situationen
2. Hvem er Pelle?
3. Hvem henvender han sig til?
4. Hvad er formålet med talen?
5. Beskriv talens indhold
6. Hvilke udfordringer kan der være forbundet med at holde talen?
7. Hvad er hovedpåstanden
8. Hvad er belægget for påstanden?
9. Er der rygdækning?
10. Er der gendrivelse?
11. Hvilke appelformer bruger han?
12. Hvordan er tilhørernes reaktion på talen?
13. Bliver talens formål indfriet?
14. Er Pelle overrasket over talens effekt?

Pelles store tale

Introduktion til kapitel 24 – uddraget med Pelles store tale

Arbejdsløsheden er stor, og det udnytter arbejdsgiverne til at holde lønnen nede og øge arbejdstiden, så forholdene for arbejderne bliver efterhånden værre og værre. En del af klassekampen handler netop om at skabe mere ordnede forhold, da mange familier lever på et eksistensminimum. Skuffelsen og vreden over arbejdssituationen skaber stor uro blandt arbejderne.

Øvelser til optakten til talen

1. Hvordan er situationen?
2. Hvordan bliver pladsen beskrevet?
3. Hvordan bliver de arbejdsløse beskrevet?
4. Forsøger kommunen at gøre noget for at afhjælpe arbejdsløsheden?
5. Hvordan oplever familierne situationen?
6. Hvad er det, der gør, at arbejderne lægger deres værktøj?
7. Hvorfor mener Pelle ikke, at det nytter at gå til kommunen?

Øvelser til den store tale

1. Hvad adskiller en agitator fra en traditionel taler?
2. Hvor holder han talen?
3. Hvem henvender han sig til?
4. Hvad er formålet med talen?
5. Beskriv talens indhold
6. Hvilke udfordringer kan der være forbundet med at holde talen?
7. Hvad er hovedpåstanden
8. Hvad er belægget for påstanden?
9. Er der rygdækning?
10. Er der gendrivelse?
11. Hvilke appelformer bruger han?
12. Hvordan er tilhørernes reaktion på talen?
13. Hvad virker stærkest i talen?
14. Lykkedes formålet med talen – kan talen skabe forandring?
15. Kommentér på den fysiske, mundtlige del af talen (actio).
16. Perspektivér til maleriet ”En agitator på Nørre Fæled” (1899)

Komparativ analyse af Pelles to taler

1. Hvilke ligheder er der?
2. Hvilke forskelle er der?

Diskussionsøvelse - Etosdyder og høj moral

I retorikken taler man også om de tre etosdyder, der er med til at styrke etos hos taleren og som er særlig vigtig i en politisk tale. De tre etosdyder

1. Velvilje (eunoia) overfor tilhøreren – du viser, at du godt kan lide dit publikum
2. Klogskab (fronesis) – du viser, at du ved noget om emnet
3. Høj moral (areté) – du viser, at du er god til at være menneske og efterlever eksempelvis kardinaldyderne (mod, retfærdighed, selvbeherskelse og klogskab/sund dømmekraft)
4. Diskutér nu, om Pelle udviser de tre etosdyder og om han, under punktet *høj moral*, viser de kardinaldyder, der er nævnt.

2. Klassekampen gennem kunsten:

Besøget hos Morten

Introduktion til kapitel 8 – uddraget med besøget hos Morten

En af de kammerater Pelle ofte mødes med er Morten, som han kender helt tilbage fra tiden i Rønne på Bornholm. Morten er meget belæst og finder stor inspiration i litteraturen. De er begge involveret i klassekampen, men hvor Pelle mener, at møderne i fagforeningerne og den mere traditionelle politiske kamp er vejen frem, mener Morten at litteraturen også kan være en vej til politisk forandring. I kapitlet er Pelle på besøg hos Morten.

Øvelser til besøget hos Morten

1. Hvad tror Pelle, Morten skriver?
2. Hvorfor vil Morten have, at det skal være en hemmelighed, at han skriver digte?
3. Hvad handler digtet om?
4. Hvad er Pelles reaktion på digtet?
5. Har Pelle ret i, at der ikke er noget interessant i *fattigfolks kamp for brødet*?
6. Hvad viser det om Pelles syn på underklassen?
7. Beskriv Mortens syn på 'det store'.
8. Hvad mener Morten med, at mennesket er helligt?
9. Hvorfor mener Pelle ikke selv, at han er en profet?
10. Mener Pelle, at litteraturen kan have effekt på klassekampen?

3. Klassekampen gennem volden:

Volden – den hårde tone

Introduktion til kapitel 23 – uddraget med overvejelser om vold

Den store strejke har stået på i lang tid, og arbejderne er begyndt at blive utålmodige. De ser ikke, at strejken har haft den ønskede effekt, men den har blot skubbet dem ud i fattigdom og sult. Derfor ulmer utilfredsheden og flere af arbejderne ønsker at vise deres vrede gennem fysisk vold. I dette kapitel er Pelle rundt i byen for at få folk til at holde fast i håbet om forandring.

Øvelser til Volden – den hårde tone

1. Hvordan beskrives situationen blandt folk?
2. Hvorfor er tonen blevet hårdere?
3. Forstår Pelle nu bedre, hvad Morten mener med, at mennesket er helligt?
4. Hvorfor går folk i en stor bue uden om de arbejdsløse?
5. Hvad stopper arbejderne om at overfalde 'den velklædte herre'?
6. Hvilken effekt ville volden have haft på arbejderne situation?
7. Er der historiske eksempler på, at vold har skabt positive forandringer?

4. Den store Sejr

Den store sejr

Introduktion til kapitel 36

Den store kamp slutter med fredsftalen eller det der i historiebøgerne bliver benævnt *septemberforliget*, der giver arbejderne absolutte rettigheder til forhandling af løn og arbejdsvilkår, og samtidig giver arbejdsgiverne retten til at lede og fordele arbejdet. Selve sejren bliver beskrevet i kapitel 36.

Øvelser til Sejren

1. Hvordan bliver sejren beskrevet
2. Sammenlign med situationen før
3. Hvordan er synet på det arbejde, de skal i gang med?
4. Hvad gør dem særligt stolte?
5. Hvilken af de tre metoder, mener romanen, er den rette?
6. Siger det noget om det danske samfund?

Diskussion

1. Hvilke styrker og svagheder er der ved de tre kamp-teknikker?
2. Kom med eksempler fra verdenshistorien, hvor de tre metoder har skabt forandring.
3. Hvilken metode ville du have valgt?

Tekstuddrag – Pelle Erobreren – Den store kamp

Kapitel 9 – Den første tale

Der var ingen Stemning over Forsamlingen, Kvinderne morede sig ikke, og Mændene sad og lyttede efter noget der bed igennem. Pelle kendte de fleste igen fra Diskussionsmøderne; selv de unge havde haarde Ansigter, hvoraf der lyste en haardnakket Spørgen. Denne jævne uskyldige Underholdning stillede ikke den brændende Utaalmodighed, der fyldte Sindene og fik dem til at lytte spændt ud efter Varsler.

Han sad og pintes under sin Fremfærd, den ihærdige Farten og Agiteren sad ham i Blodet – sikken en Lejlighed til at slaa et Slag for Sammenslutningen her gik ubenyttet hen! Kvinderne her trængte netop til et Hagl¹, baade Fabrikspigerne og de gifte Koner der holdt igen paa deres Mænd. Og deroppe stod de og spildte Tiden med Sang og Digtersludder! I et Spring stod han deroppe.

»Det kan være godt nok med alle de kønne Ord!« raabte han iltet – »men de fører bare til saa lidt, for hvem der ikke skal leve af dem! Præsten og Hunden tjener Føden med Munden, men vi andre er henvist til vore Næver, om vi vil opnaa noget. Hvad gaar vi og lister uden om Sagen for – med Vers og Prækerads²? ved vi maaske ikke hvad vi vil endnu? De siger vi har været Trælle i tusend Aar – saa har vi vel haft Tid til at betænke os! Hvorfor sker der saa lidt, skønt alle gaar og venter noget og er parat? Er der kanske ingen der har Mod til at føre an?«

Der rejste sig stærkt Bifald, navnlig fra de unge; de trampede og raabte. Pelle tumlede ned, han var ganske svedig.

Den gamle Fører kom op paa Talerstolen og takkede de assisterende for den fornøjelige Underholdning. Han henvendte ogsaa en smilende Tak til Pelle, det var glædelig at der endnu var Ild i Ungdommen, selv om den tog fejl af Anledningen! De ældre havde baaret Bevægelsen frem gennem trange Tider, men havde ikke noget imod at lade Ungdommen prøve sig.

Pelle vilde op og svare igen, men Madam Johnsen³ holdt ham fast i Frakken. »Lad vær Pelle,« hviskede hun angst – »du vover dig for langt ud.« Hun vilde ikke slippe, og han maatte sætte sig igen for ikke at vække Opmærksomhed. Hans Kinder blussede og han var stakaandet som efter et Løb op ad Bakke. Det var første Gang han havde vovet sig op paa en Talerstol, Hidsigheden havde slynget ham derop. Folk blandede sig mellem hinanden. »Er det allerede forbi?« udbrød Madam Johnsen; han mærkede hun var skuffet.

¹ Hagl = her i betydningen opsang, skæld ud

² Prækerads = prædikener

³ En ældre kvinde, som Pelle følges med

»Nej nej – nu skal vi til at soldel!⁴« sagde han og førte den gamle hen til et Bord i Salens Baggrund.

»Hvad maa jeg byde paa?«

»Kaffe til mig. Men du skulde tage dig en Øl, du er saa varm.«

Pelle vilde ogsaa have Kaffe. »Du er da et underligt Mandfolk,« sagde hun leende »– vælter dig først op i en hel Sværm Mennesker og sidder saa og drikker Kaffe som en anden Kone! Og sikke mange Folk her er, det er næsten som til Fest.« Hun sad og saå sig om med tindrende Øjne, rød i Kinderne som en Ungpige der er til Sold. »Tag dog mere Skind Pelle, du har jo ingenting faaet – det er rigtig Flødel!« Føreren kom hen og spurgte, om han maatte gøre Pelles Bekendtskab. »Det er jo Dem jeg har hørt om gennem Formanden i Deres Fagforening,« sagde han og gav Haanden. »Det glæder mig at hilse paa Dem, De har gjort et propert Stykke Arbejde dèr.«

»Aa det er ikke saa farligt,« svarede Pelle rødmende. »Men nu kunde det snart være rart at gaa løs for Alvor.«

»Jeg kender godt Deres Utaalmodighed,« svarede den gamle Fører smilende, »saadan lyder det bestandig fra de unge. Men den der vil udrette noget rigtigt, maa kunne se frem til Vejs Ende.« Han slog Pelle paa Skulderen og gik.

Pelle følte at Folk stod og talte om ham. »Gud ved om du har gjort dig til Nar deroppe?« tænkte han. Der stod to unge Mænd tæt ved og saå hen paa ham fra Siden, pludselig kom de hen.

»Maa vi ikke have Lov at stikke Dem paa Næven,« sagde den ene. »Mit Navn er Otto Stolpe, og det er min Bror Fredrik. Det var et godt Ord De langede ud deroppe – tak for dèt!« De stod og snakkede lidt. »Det vilde forresten mere den Gamle at sige Goddag til Dem,« sagde Otto Stolpe. – »De har vel ikke Lyst til at gaa med hjem?«

Kapitel 24 – Pelles store tale

Der gik Rygter om, at Kommunen vilde træde til og raade Bod paa Arbejdsløsheden, og op under Jul blev ogsaa noget Jordarbejde sat i Gang. Det var et Stykke af de gamle Volde, der skulde sløjfes og laves om til Park og Bulevard. Pelle mødte blandt tusend andre og var saa heldig at faa fat; Entreprenøren tog fortrinsvis de unge Kræfter.

Hver Morgen mødte Arbejderne op i Masser, Formændene tog dem ud de havde Brug for, Resten kunde gaa igen. Hjemme sad Kone og Børn og glædede sig, man havde ingen Lyst til at komme hjem med ond Besked og blev hængende ved Arbejdsstedet.

De stillede paa Arbejdsstedet længe før Dag for at være de første, skønt der ikke var noget Haab. Saa var der dog et Paaskud til at forlade Sengen, Lediggangen⁵ brændte dem over Lænderne som Helvedesild⁶. Naar Formændene kom, trængte de sig frem, stumme men med indtrængende Øjne. Der var en Kone mødt op med sin Mand, han fulgte spagfærdigt⁷ efter hende, holdt Øjnene ufravendt rettet paa hende og gjorde nøjagtig som hun. En stor og stærk Prygl⁸ var han; men han foretog sig ikke noget paa egen Haand – snød ikke engang Næsen før hun puffede til ham. »Kom her, Thorvald!« sagde hun og albuede sig frem saa det sved. »Hold dig lige efter mig!« Hun snakkede med haard Stemme ud i Luften som for at begrunde sin Adfærd for de andre, men saå ikke paa nogen: »For han snakker saa daarligt for sig, dermed saa!« sagde hun paa maa og faa. Hendes inciterende⁹ Stemme gav et Sæt i Pelle – hun var fra Bornholm. Ak de sikre Ungpiger derhjemme, der var Mandsfrelse i dem! – »Og Børnene skal jo ogsaa level!« blev hun ved. »Vi har otte, har vi!«

»Saa er han ikke lige umulig til alting,« sagde en forkommen Arbejder.

⁴ Solde = fråse, have et overdrevent og umådeholdent forbrug af noget, især penge.

⁵ Lediggangen = arbejdsløsheden, arbejdsledigheden

⁶ Helvedesild = smertefuld nervesygdom

⁷ Spagfærdig = stille og tilbageholdende, uden kraft eller vilje

⁸ Prygl = her i betydningen stærk mand, kæmpe

⁹ Inciterende = lokkende

Konen masede paa og fik sin Prygl anbragt. »Og saa gør du pænt hvad de sætter dig til! og lader dig ikke lokke med til nogen Tossestreger!« sagde hun og gav ham et Dunk som satte ham i Drift over mod Arbejdsstedet. Hun rejste trodsigt Hovedet mod den spotske¹⁰ Latter.

Pladsen lignede et Slavemarked, Formændene gik rundt og pillede de kraftigste ud, befølte dem med Øjnene og tog efter Muskler og Rygbrede. Entreprenøren fór om og gav Anvisninger. »Han er Storkarl!« sagde Arbejderne knurrende. »Her maa Byens Arbejdskraft møde op for at han kan pille det bedste ud, skønt han har sat Daglønnen halvtreds Øre ned. Han har tilmed selv været Jordarbejder, nu er han en Mand paa Hundredtusend om Aaret. En rigtig Blodsuger er han!«

Masserne blev ved at staa der og hænge Dagen lang, i det Haab at nogen skulde gaa fra, blive syg – et eller andet vanvittigt – saa man kunde komme i hans Sted. Det var dem umuligt at løsrive sig, selve det at der var Arbejde i Gang bandt dem. De saa ud, som kunde de naar som helst storme Arbejdspladsen, og Politiet havde slaaet Kreds om den. De stod og trykkes frem, aandsfraværende af Drift mod Arbejdet, med syg Længsel i Minerne. Naar Massen var kommet for langt ind, lod den sig nølende drive tilbage. Pludselig kunde der gaa Hul paa den, en Mand sprang over Lægterne og greb en Hakke. Et Par Betjente vristede Redskabet fra ham og førte ham bort.

Der groede Trods frem i dem som de stod dør, mod Nøden og hele den skamløse Situation; det gav sig Udslag i en ond, halv indvendig Kværuleren¹¹. De fulgte Entreprenøren med underlige Øjne, som granskede de noget ved ham de ikke kunde komme i Tanke om.

I sit Overmod over det svimlende Tilbud paa Arbejdskraft vilde han gaa videre endnu og lægge en Time paa Arbejdstiden. Det meddeltes Arbejderne en Morgen de lige havde begyndt – som en Befaling. Men i samme Nu smed de fire Hundrede Mand Værktøjet paa et Par nær og gik ud til deres Kammerater. Formændene kom og raabte paa ny Arbejdskraft, men ingen meldte sig. De stod og snakkede om det, blaa i Ansigterne af Harme¹² – nu skulde deres Udsultethed bruges til at berige Entreprenøren med endnu et Hundredtusend! »Vi maa gaa til Kommunen!« raabte nogle. »Nej til Bladet!« svarede andre. »Bladet er bedre!«

»Gaa til Kommunen nytter ikke – ikke før vi faar vore egne valgt!« raabte Pelle. »Husk dem det nu til Valgene, Kammerater! Vi maa have vore egne ind over det hele, før er det ikke Slut med deres Overgreb. Og nu maa vi staa sammen og holde ud! Skal det være, saa er det bedre at sulte ihjæl med en Gang end langsomt!«

De svarede ikke men tætnede sig om ham og hørte tungt efter, altfor forfærdeligt drøjt og grundigt lyttedes der. Disse Mænd havde midt i Vinterens Nød og Elendighed gjort Strejke paa deres eneste Udvej – hvad mon de nu tænkte paa? Pelle saá rundt paa dem og forfærdedes over deres stumme Mod. Denne truende Tavshed maatte ikke være, hvad kunde den ikke føde? Et eller andet overvældende som ikke lod sig beherske, syntes at ville springe frem af deres stenhaarde Stumhed! Han sprang op paa en Stenbunke.

»Kammerater!« raabte han med mægtig Stemme. »Dette her er blot en Overgang – som Ræven sagde da de trak Pelsen af ham! Klæderne har de jo taget, og det meste af Maden og Hjemmets Hygge – nu vil de forsøge at slide Skindet af os ogsaa. Nu er det da det gælder – frem eller tilbage! Den store Prøvetid er maaske inde, nu skal vi svare til hvad vi har villet! Hold sammen Kammerater, forløb jer ikke, og giv ikke efter! Det er haardt nok, dette her; men husk paa, vi er i den store Vinter som varsler Opgangen! Natten er altid ondest lige før Dagen gryr! Og skulde vi være bange for at lide lidt – vi som har lidt og taalt i Aarhundreder. Hjemme sidder vore Koner og græmmer¹³ sig – kanske¹⁴ bliver de gnavne paa os. Vi kunde dog i det mindste tage hvad der tilbød sig, siger de. Men vi kan ikke blive ved med at se paa, at vore derhjemme visner bort trods vort Slid. Hidtil har Fattigmands Arbejde været som en ørkesløs Bøn mod Himlen: Skaan os for Sult og Snavs, Elendighed og Kulde – giv os Brød og Brød

¹⁰ Spotske = hånende

¹¹ Kværuleren = brokkeri

¹² Harme = vrede

¹³ Græmmer sig = skammer sig

¹⁴ Kanske = måske

igen! Skaan vore Børn for vor Skæbne, lad ikke deres Lemmer visne, og deres Aand dø hen i Idioti! – Det har været vor Bøn, men der er kun én Bøn der dur, og det er at trodse det onde! Vi er det udvalgte Folk, og derfor maa vi sige Stop. Vi vil ikke gaa med længer – for vore Koners Skyld, og vore Børns, og deres igen! Jamen hvad kommer Eftertiden os ved? Jo den gør – netop os! Var jeres Gamle som I? Nej, de knugedes i Støvet af Fattigdommen og krøb ydmygt for Magten og de Store. Hvor har vi da det fra, alt det der gaar saa stærkt i os og faar os til at søge sammen? Tiden er stanset, Kammerater! den har sat sin Finger paa *vort* Bryst og sagt: I skal gøre det. Her hvor vi staar, hører det gamle op og det ny begynder; derfor smed vi *vort* Redskab med Nøden i Øjnene – aldrig er det set før! Vi skal vende Tilværelsen og gøre den god for Fattigmand til alle Tider. I som saa tidt har vovet Liv og Velfærd for en Tokrone – nu holder I hele Fremtiden i jeres Haand. Hold ud nu siger jeg jer, rolig og støt! – og I vil aldrig blive glemt, saa længe der findes Arbejdere paa Jorden! Denne Vinter vil blive den sidste, blot vi holder ud, bagved ligger Landet vi har vandret efter. – Kammerater! ved os skal det dages.«

Pelle vidste ikke selv, hvilke Ord han raabte ud, han følte blot at noget talte igennem ham – det mægtigste som aldrig løj. Der var en lys, profetisk¹⁵ Klang over hans Stemme som rev med, hans Blik flammede. For deres Øjne løftede en Skikkelse sig ud af den knugende Vinter og ragede frem i Lyset, en Skikkelse der var dem selv – og dog en ung Gud. Han steg nyfødt frem af selve Elendigheden, slog den tunge Skæbnetro til Side og gav en ny Tro i Stedet – den lyse Tro paa egen Kraft! De raabte op til ham, først enkelte Stemmer, saa alle. Han samlede deres Raab i et mægtigt Leve for den ny Tid. – Hver Dag mødte de op, ikke for at arbejde men for at være der i stum Protest. Naar Formændene kaldte Arbejdere frem, stod de i tavse Klynger, truende som et mørkt Fjæld. Nu og da raabte de en Forbandelse ind over dem der havde svigtet. Kommunen foretog sig intet; man havde rakt de Nødlidende en hjælpende Haand, og de havde slaaet til den – nu maatte de selv tage Følgerne. Entreprenøren havde faaet Lov til at stanse Arbejdet helt, men holdt det gaaende med en Snes Skruebrækkere¹⁶ for at drille Arbejderne.

Inde over det store Terræn herskede der død Ro uden for det Hjørne hvor den lille Trup arbejdede, med en Betjent ved Siden som Tugthusfanger. Børene¹⁷ laa med Bunden i Vejret; det saa ud som Pest eller Sot¹⁸ var gaaet hen over Arbejdspladsen.

Skruebrækkerne var Folk af alle Fag, nogle af de Arbejdsløse tog deres Navne og Adresser ned for at sætte dem i *Arbejderen*¹⁹. Der var en af Stolpes²⁰ Fagforeningsfolk imellem, han var en sat²¹ Familiefader og havde været med i Bevægelsen fra dens første Dage. »Det er Synd for ham,« sagde Stolpe. »En gammel Arbejdskammerat af mig er han, og har altid været en god Kammerat lige til nu. Nu vanker der skarp Konfekt²² til ham i Bladet – vi er nødt til det. Standen kan ikke være tjent med, at en af dens Repræsentanter gaar og gør Sjofelists tjeneste²³.«

Kapitel 8 – besøget hos Morten

»Morten sad og skrev i et tykt Hæfte, han lukkede det hastigt da Pelle kom ind.

»Hvad er det?« udbrod Pelle og vilde aabne Hæftet – »skriver du i Skrivebog endnu?«

Morten lagde forvirret sin Haand paa Hæftet. »Naa forresten,« sagde han med ét, »du kan godt faa det at vide – jeg har skrevet et Digt! Men du skal lade være at sludre om det.«

»Læs det for mig du!« bad Pelle.

»Jamen du skal love mig at tie stille med det. Ellers tror de andre bare jeg er halvtosset.«

¹⁵ Profetisk = klarsynet, visionært

¹⁶ Skruebrækkere = person der udfører strejkeramt arbejde

¹⁷ Børene = trillebørene

¹⁸ Sot = farlig og smitsom sygdom

¹⁹ Arbejderen = et dagblad/en avis, der støtter arbejderne

²⁰ Stolpe = efternavnet på en af lederne i fagforeningen, som senere bliver Pelles svigerfar

²¹ At være sat = at være en der er blevet magelig og ikke så aktiv som før

²² Nu vanker der skarp Konfekt = nu vil han blive hånet og ydmyget i dagbladet

²³ Sjofelists tjeneste = uanstændige, umoralske handlinger

Han var helt undselig²⁴ og læste stammende. Det var et Digt om de Fattige, der bar det hele i deres oprakte Arme og resigneret²⁵ saå paa, at de deroppe gjorde sig til Gode²⁶. Det hed: Lad dem falde! – og de Ord kom igen som Omkvæd i hvert Vers. Og da Morten nu var i Aande²⁷, læste han ogsaa en lille stilfærdig Historie om Fattigfolks Kamp for Brødet.

»Det er nu knusende storartet!« udbød Pelle begejstret – »det er vældig godt du! Jeg begriber bare ikke, hvordan du faar det sat sammen – især Versene. Men du er nok Digter – det har jeg forresten altid troet; for der er noget underligt ved dig. Dine egne Meninger har du – og du holder heller ikke af at lade dig klippe! – Men hvorfor digter du ikke noget stort og spændende som er værd at læse; det om os er der ikke noget interessant ved.«

»Det synes jeg nu netop!«

»Nej det begriber jeg ikke. Hvad kan en fattig Fyr vel opleve?«

»Saa tror du ikke paa det store da?«

Jo det gjorde Pelle nok: »Men derfor bliver vi da ikke med én Gang til Herligheder.«

»Du vil læse om Grever og Baronier,« sagde Morten. »Saadan er I alle, jer selv opfatter I alligevel som noget Rak²⁸, naar det kommer til Stykket. Jo I gør, men I ved bare ikke af det! Det er Slavenaturen i jer, saadan ser de højere Samfundslag paa jer, og saa gør I det uvilkaarlig selv ogsaa. Ja lav bare Ansigter, for sandt er'et! I gider ikke høre noget om eders²⁹ Lige, for I tror saamænd ikke der kan komme noget fra den Kant! Nej det skal være fint – bare fint! Helst spyttede man jo paa Fortid og Forældre og rykkede selv op i det fine; og da det ikke kan lade sig gøre, forlanger man det af Bøgerne.« Morten var gal i Hovedet.

»Hov hov,« sagde Pelle beroligende, »saa slemt er det vel heller ikke.«

»Jo det er!« udbød Morten hæftigt. »Og ved du hvorfor? Fordi I ikke har forstaaet endnu, at Mennesket er helligt, saa det er lige meget hvor det færdes!«

»Er det helligt?« sagde Pelle leende. »Jeg er da ikke hellig – jeg troede heller ikke du var.«

»Jeg vil haabe for dig at du ogsaa er det,« sagde Morten alvorligt. »For ellers er du ikke anderledes end en Hest eller Maskine der gør et Stykke Arbejde.« Saa tav han med en Mine som var der snakket nok om den Ting.

Mortens lukkede Udtryk gjorde Pelle alvorlig. Han kunde nok paa Dril lade som det var noget Sludder, men Morten var en af dem der saå indad – her var kanske igen noget han ikke forstod!

»Jeg ved godt, at jeg er en Klovn sammenlignet med dig,« sagde han godmodigt. »Men derfor behøver du ikke straks at blive gal i Hovedet. – Kan du forresten huske Peter, som stod i Lære hos Jeppe sammen med din Bror Jens og mig? Han er herovre – jeg traf ham før. Han spekulerer ogsaa saadan indad; men kan ikke finde Bund i det saadan som du! Han troede paa ingen Verdens Ting, og skidt var det med ham. Han vilde have godt af at tale med dig.«

»Jeg er jo ikke Profet – det er du snarere,« svarede Morten ironisk.

»Derfor kunde du maaske nok give ham et godt Ord. – Nej jeg er ikke andet end Fagforeningsmand, og det forslaar ikke.«

Paa Vejen hjem grundede Pelle ærligt paa Mortens Ord, men maatte opgive at trænge ind bag dem. Nej han havde ingen Trang til at omgive sin Person med nogen Slags Hellighed eller Glorie; han var bare en sund Krop og trængte til at virke!

²⁴ Undselig = forlegen, flov, genert

²⁵ Resigneret = opgivende, skuffet, desillusioneret

²⁶ Gøre sig til Gode = nyde, spise med god appetit

²⁷ Var i Ånde = var inspireret

²⁸ Rak = rakkerpak, samfundets tabere, de udstødte

²⁹ Eders = deres

Kapitel 23 – Volden den hårde tone

Kulden tog ikke paa Pelle, Blodet rullede rask nok i ham, han var altid varm. Elendigheden tog han som en Manen³⁰ og følte sig stærkere end før; han benyttede den tvungne Lediggang til Arbejde for Sagen. Det var ikke Tid til Folkemøder og stærke rungende Ord – mange havde ikke engang Klæder at gaa til Møde i. Bevægelsen havde mistet sit Sving i Kulden, der var nok at gøre med at holde sammen paa det der var. Pelle tog det som sin Opgave at holde Haabet oppe i de fortrykte og var meget paa Farten; han kom i Berøring med mange Mennesker. Elendigheden lagde dem blot og udvidede hans Menneskekundskab.

Overalt hvor Fag stansedes og Nød slog ind, var han og de andre paa Færde for at modvirke Demoralisationen³¹ og agitere³² ud fra Tilstanden. Han så, hvor Nøden bredte sig som Pest og efterhaanden erobrede det hele – der var et haardhændet Fællesskab i Massernes Skæbne. Paa otte fjorten Dage kunde Arbejdsløsheden rasere et Hjem for al den Smaaahygge, der var skrabet og sparet sammen gennem Aar – saa skrigende var Misforholdet. Her var nok til at ætse en Opfattelse ind saa den aldrig forgik, og nok at slaa med i Agitationen. Enhver der ikke var sløvet, kunde nu indse hvad der skulde til.

Her var Folk endnu som dem hjemme! Nøden gjorde dem endnu mere ydmyge, de begreb ikke den Naade, at de fik Lov at gaa paa Jorden og sulte. Dem var der intet Udkomme³³ med! De var født Slaver, og Slavemærket sad dybt i deres Sind som ynkelig Hundskhed³⁴.

Det var Folk ude over en vis Alder – af et ældre Slægtled end hans. De yngre var af et helt andet, haardere Stof; han maatte ofte lytte forbavset, saa kraftigt Tankerne svarede igen i deres Sind. De var rede til at vove og sagde haardt imod haardt. Dem maatte der holdes igen paa, for at de ikke skulde skade Bevægelsen – de kom aldrig hurtig nok frem.

Hans Hjerne var ny og uberørt og arbejdede godt i Kulden; den sammenlignede rastløst og uddrog Resultater af alt det han kom ind paa Livet af. Det syntes, som Individene selv ikke flyttede sig stort; Agitationen bestod nærmest i at vække det der engang var. Forresten maatte de dø i deres og erstattes af yngre, hvem Kravene til Gengæld laa lige paa Læben. Saa vidt han kunde overse Udviklingen, foregik den ikke saa meget gennem Slægtledene, men groede paa en eller anden forunderlig Maade i det tomme Rum imellem dem. Saa langt kunde Ungdommen begynde forude for, hvor de gamle slap.

Aandens Færden virkede nu lige saa dulgt³⁵ og mystisk paa ham som Blodets i hans Barndom; han kunde overfaldes af en hemmelig, gysende Forundring over sig selv, og begyndte at ane hvad Morten havde ment med at Mennesket var helligt. Des forfærdeligere var det, at det skulde lide saa megen Nød, og hans Harme uddybedes.

Gennem sin Berøring med alle de enkelte erfarede han nu, at Morten ikke stod saa helt alene. Mange Sind genlød af den samme Utaalmodighed og begreb ikke, at den der sulter skal slaa sig til Taals³⁶ og nøjes med at organisere sig. Der laa Stof til en Omvæltning i Sindene, en haard Tone kom op, som fik pæne Folk til at gaa langt uden om de Arbejdsløse, og gamle Folk til at spaa Verdens Undergang. Den Tone de Forarmede nu lagde sig til, havde ingen kendt.

En Dag stod han i en Port sammen med nogle andre unge Mænd og drøftede Situationen; det var et koldt Mødested, men de havde ikke Raad til at samles i det sædvanlige Beværtningslokale. Diskussionen førtes i en meget dæmpet Tone, der var noget indædt over Stemmerne. Der gik en velklædt Herre forbi. »Dèr skal I se en pæn Frakke,« udbød en – »saadan en kunde jeg lide at ha'e! Skal vi ikke tage ham her ind i Porten og trække Frakken af ham.« Han talte højt og vilde træde ud paa Gaden.

³⁰ En Manen = en påmindelse

³¹ Demoralisationen = tab af moral

³² Agitere = forsøge gennem ihærdig argumentation at overbevise andre om noget

³³ Udkomme = fortjeneste

³⁴ Hundskhed = som en hund

³⁵ Dulgt = skjult, uklart

³⁶ Slå sig til taals = acceptere

»Ingen Dumheder her,« sagde Pelle mørkt og tog ham i Armen – »vi skader blot os selv! Husk paa, Øvrigheden³⁷ har i Forvejen et godt Øje til os.«
 »Aa skidt, lidt Indespærring! saa havde man da Kost og Logi i den Tid!« svarede Kammeraten. Der var et ildevarslende Glimt i hans før saa kloge, rolige Øjne.

Kapitel 36 – Den store Sejr

Lørdag Middag rygtedes det at Fredsslutningen³⁸ endelig var undertegnet, den store Arbejdsstansning var forbi. Med utrolig Hast bredte Rygtet sig ud over Hovedstaden, det trængte ind overalt. »Har De hørt det, har De hørt det? Nu er der sluttet Fred!« De Fattige fik saa mange Ærender til hinanden; de opgav at ligge sammenrullede og kom frem i Dagen – der var Lys i de tynde Ansigter. Konerne fik Kurven frem og Ungerne sendt af Sted for at gøre lidt Indkøb til om Søndagen – nu maatte Urtekræmmeren³⁹ vel give lidt Kredit! Man lo og brasede op og tog Forskud paa Lykken. Sommeren var allerede inde, der laa Arbejde og ventede i uhyre Dynger – og nu skulde der tages fat for Alvor! Fra Køkkendør til Køkkendør raabte de Nyheden, smed alt hvad de havde fat i, og rendte videre med den. Det faldt ingen ind at stanse og tvivle; de vilde saa gerne have Lov at tro paa det. Og hen paa Eftermiddagen kom der Løbesedler fra *Arbejderen* og bekræftede Rygtet; jo denne Gang var det endelig sandt. Og en Sejr var det tilmed: Foreningsretten var haandhævet⁴⁰, og Kapitalen havde faaet Respekt for Arbejderne som en Faktor, man ikke længer kunde komme udenom! For Resten var *status quo*⁴¹ bevaret.

»Tænk, og de har tilmed faaet Respekt for os – og Status Kvo har de inte kunnet gøre noget!« Saa lo de over hele Ansigtet af Glæde over at han ogsaa var bevaret, skønt ingen af dem kendte ham. Mændene var paa Gaden. De drog i Flokke hver til sin Organisation for at fange Parolen⁴² og faa Sejrens Enkeltheder slaaet fast. Det kunde knap ses paa dem at Sejren var vundet; de var kommet tungt ind i det og havde tungt ved at ryste det af sig igen.

I Gaarde og paa Trappegange var der lys Kvidder. Arbejdet skulde i Gang igen – det dejlige velsignede Arbejde som gav Mad og Drikke og lidt Klæ'r paa Kroppen. Ja og Husfred! Nu skulde man ikke længer bides over en tom Krybbe⁴³; nu kunde man igen slaas med lidt – og række det og strække det, og faa det til at slaa til med Bryderi og Taarer. Fatter fik ha'e et Stykke med pænt Paalæg nu til Aften, og kanske man allerede i Morgen tog ud med Madkurven! – Ja ja, i al Fald saa snart man fik Stadsen løst hjem⁴⁴! For luftes lidt skulde den jo, inden Vinteren igen kom og satte den ud. – De var saa henrykte over selve Freden, at de slet ikke huskede at kræve noget nyt af den i Øjeblikket.

Pelle havde taget Del i de afsluttende Forhandlinger; efter at Far Lasse var begravet, var han igen sig selv. Hen ad Aften drev han omkring i Byens Fattigkvarterer og glædede sig over Stemningen; altfor stærkt havde han oplevet de Fattiges bitre Kamp, han trængte til at opleve deres Glæde ogsaa. Fra Nørrebro gik han langs Søerne over til Vesterbro, overalt var der Masser af Mennesker paa Færde. I Vesterbros Sidegader var Familierne rykket ud af Lejlighederne og havde slaaet sig ned paa Trapper og Fortove; de sad barhodede⁴⁵ i Skumringen, passiarede⁴⁶, røg og nød et eller andet. Det var den første lune Aften, Himlen havde en dyb blaa Tone, og fra Gadens Bund steg Mørket purpurmættet op. Der

³⁷ Øvrigheden = offentlig myndighed, f.eks. politiet

³⁸ Fredsslutningen = septemberforliget

³⁹ Urtekræmmeren = Købmanden

⁴⁰ Foreningsretten var håndhævet = arbejderne har nu ret til at organisere sig i foreninger

⁴¹ Status quo = latin, tilstand hvori noget tidligere har befundet sig, stabilisering, konstans

⁴² Parolen = ord, tale, slagkraftige ord

⁴³ Bides over en tom krybbe = stammer fra ordsproget, "Når krybben (madtrug) er tomt bides hestene". Betydning; når der er mangel på noget opstår der konflikter mellem mennesker.

⁴⁴ At få stadsen løst hjem = Det er lidt uklart, hvad der menes her, men det henviser nok til, at mange har pantsat flere af deres ejendele, f.eks. stadstøjet (det fine tøj), for at få mad på bordet, og nu kan de tjene penge så de kan få indløst deres gæld og får de pantsatte ejendele tilbage.

⁴⁵ Barhodede = på det tidspunkt bar de fleste hat, kasket, tørklæde eller anden hovedbeklædning i det offentlige rum, så der er en særlig løssluppen og fri stemning.

⁴⁶ Passiarede = snakkede, sludrede

var noget løssluppet over dem alle; Glæden førte deres Bevægelser ud over de daglige snævre Grænser, og fik dem til at rave og tale op i let Beruselse.

Nu kunde de komme frem igen, alle de Familier som havde holdt sig skjult under Nøden; Pjalterne var de samme, men nu gjorde det ikke noget. De lyste af Stolthed over at have bestaaet Kampen uden at ty til nogen; hvad de havde haft at slaas med i Mørket var glemt.